

Bij het overlijden van Dick de Bie

De boodschap uit het eerste boek van Dick de Bie 'Onderwijs als opdracht' [Bohn Stafleu 1999] was glashelder en geniaal. Studenten leren van opdrachten! Uitleg en lessen van docenten, hoe scherp en concreet ook, leiden niet tot leren. Pas als de uitleg een ondersteunende rol speelt bij het maken van opdrachten, heeft zij effecten op het leren van studenten. Opdrachten bepalen ook de rol van docenten. Dick vat het zelf samen: "De docent formuleert opdrachten, controleert de uitvoering, helpt, ondersteunt en geeft daarmee leiding aan leerprocessen. Leve de ontschooling van het onderwijs."

Met 'Onderwijs als opdracht' startte de BDF adviesgroep, in de wandelgangen de club van Dick de Bie genoemd, het didactisch denken over een nieuw onderwijsparadigma - het professionele leren. Dit paradigma zette zich scherp af tegen het heersende paradigma van het vakgerichte leren. In het vakgerichte leren zijn de te leren vakonderwerpen logisch geordend in een vak. Kennis verwerven is het doel. De docent legt aan de hand van voorbeelden vakconcepten uit: de theorie, principes, kenmerkende verschillen of wetmatigheden. Daarna volgen sommen of opgaven waarin studenten gevraagd wordt de kennis toe te passen in bekende en minder bekende voorbeelden. De vakdidactiek bevordert dit toepassen met bekende programmeringsregels.

1. Algemene concepten worden algemeen geleerd. Zelfs kritisch denken kan algemeen geleerd worden.
2. Zorg dat de gebruikte voorbeelden uit de wereld van de student komen. De specifieke inhoud van voorbeelden zijn vooral illustraties van het algemene concept.
3. Leren is lineair. Stel eerst basiskennis aan de orde en verdiep pas daarna.

Het paradigma van het professionele leren kent andere regels. Daar zijn vakconcepten geordend in een concreet probleem dat zich in een context afspeelt. Tijdens 'het ontwerpen van een geluidswal' voor een wegdeel van Rijkswaterstaat, worden bijvoorbeeld veel technische concepten geleerd over geluid. De opdracht tot het analyseren en oplossen van dit probleem zorgt voor het verwerven van deze concepten. Omdat in de analysefase de functie of het doel van de geluidswal aan de orde komt (Hoe groot is de overlast en voor wie?), stijgt een professionele opdracht ver boven de vakgerichte toepassingsopgaven en sommen uit.

Vakgericht onderwijs stuurt met opgaven en sommen alleen 'wetenschappelijke' kennis over geluid aan. Professioneel leren weerspiegelt het leren van professionals in de praktijk. Die professionals weten dat de functie van het ontwerp (de geluidswal) de grenzen bepaalt van de technische maatvoering (hoogte, dikte, lengte, aard van het materiaal, etc.).

Een professionele opdracht structureert het leren van kennis en vaardigheden zoals een professional in de praktijk leert. Dat is de kern van de opdrachtformulering. De bijhorende programmeringsregels luiden:

1. Algemene concepten en vaardigheden worden specifiek geleerd.
2. De gebruikte voorbeelden komen uit de volwassen wereld/ de beroepspraktijk en sturen het specifieke leren aan.
3. Leren is circulair. Elke nieuwe opdracht profiteert van de kennis en vaardigheden die bij eerdere opdrachten verworven zijn, maar elke opdracht staat op zichzelf.

Deze regels ontstonden in de verschillende boeken van de club van Dick de Bie. Dick kon schrijven! Hij hielp bijna alle partners met het schrijven van boeken. Jos de Kleijn met het op papier zetten van

zijn leerlijnenmodel. Een model om de verhouding tussen alle professionele opdrachten van een opleiding te bepalen, waardoor een leerplan voor een hele opleiding ontstaat. Dick voerde de eindredactie over alle bijdragen van de zeven BDF partners in het boek 'Morgen doen we het beter', handboek voor de competente onderwijsvernieuwer [2003]. Hij ondersteunde Peter Frederiks met zijn boek over de aanpak van onderwijsvernieuwing. Met Marjolein Ploegman schreef hij een vertaling van het leerlijnenmodel naar het MBO (2008). Carla van den Brandt en Jos de Kleijn ondersteunde Dick in hun boek over de vernieuwing van de VMBO ICT-route (2013).

Het zorgde ervoor dat de club van Dick de Bie de trend zette in de onderwijsvernieuwing in het HBO, MBO en het Voortgezet Onderwijs. Nieuwe onderwerpen te over: professioneel projectonderwijs, competenties, loopbaanbegeleiding, nieuw afstuderen, stages, nieuw toets-beleid, voorkomen van studie uitval, leerlijnen. Ze werden consequent uitgewerkt vanuit de opdrachten die ervoor nodig waren.

"... want, de kwaliteit van onderwijs wordt bepaald door de kwaliteit van de opdrachten die worden gegeven en uitgevoerd en dit geldt voor zowel studenten, als docenten en directieleden. Studenten voeren de opdrachten uit en leren zo hun vak. Opdrachten bevatten voldoende ruimte om tot zelfstandig leren te komen en het zijn opdrachten die studenten verantwoordelijk maken voor hun leerproces. Lessen verdwijnen en worden vervangen door overleg, werkbesprekingen, rapportages en presentaties." Dick de Bie

Jos de Kleijn (jos@josdekleijn.nl)